

ANN-SOFIE NILSSON:

Stormaktsroll för småstatsparti

Det svenska socialdemokratiska partiet har etablerat sig som en gigant inom Socialistinternationalen. Willy Brandt och Olof Palme förde ut SI ur den politiska koma som den befann sig i under 70-talets mitt.

Det politiska inflytandet ligger fortfarande i högsta grad i europeiska händer. Tredje Världen, till vilken det svenska intresset koncentrerats, ger SAP en utmärkt chans att bekräfta sin politiska radikalism. Mer radikala element inom partiet har därmed tilldelats den perfekta arenan för sin ideologiska över-skottsenergi.

Ann-Sofie Nilsson är fil dr i statsvetenskap och sedan 1986 verksam som forskare vid Department of Government, Georgetown University.

Att Sverige är ett ur globalt perspektiv både litet och tämligen obetydligt land, tillika geografiskt perifert, märks föga av i dess socialdemokratiska partis internationella ambitioner. Av dessa, och av de målsättningar och politiska aspirationer som återfinns i det socialdemokratiska programmet, vore man snarare benägen att dra slutsatsen att det land som SAP representerar återfinns i kategorin stormakter. Särskilt iögonfallande är detta förhållande i den internationella sammanslutning av socialistpartier, Socialistinternationalen, i vilken SAP inte bara ingår som ett bland många partier utan har etablerat sig som en politisk gigant.

SAP är ett parti med ett internationellt rykte och åtminstone bland de sina – politiskt anseende och inflytande som knappast motsvarar den position som hade kunnat förväntas av ett småstatsparti. Denna ställning kan tillskrivas flera, samverkande faktorer. Viktig i det sammanhanget är den historiska bakgrunden. Som ett av de internationellt sett första socialistpartierna att nå betydande politiska framgångar har de svenska socialdemokraterna haft god tid på sig att konsolidera sin position på det inrikespolitiska planet. Det internationella perspektiv som den socialistiska ideologin utgår från har därmed kunnat föras in i ett praktiskt mer omfattande skede, och det med en hängivenhet som andra, inrikespolitiskt mindre väl etablerade, partier måhända inte kan unna sig. Den långa svenska historien i arbetarrörelsen har också bringat partiet en ansevärd dos av respekt från socialistiska broderpartier, inte minst som en avsevärd portion av denna historia har tillbringats i regeringsställning.

Det svenska socialdemokratiska partiet har även andra fördelar att glädjas åt i sin internationella gärning än blott en imponerande historisk meritförteckning. Liksom den andra socialdemokratiska jätten, tyska SPD, har SAP insett värdet av god organisation, en aspekt som dessutom bidrog till dessa partiers inrikespolitiska framgångar. Internationellt har detta organisatoriska sinnelag visat sig vara en god tillgång. Tillsammans förde till exempel SPD och SAP, och deras internationellt orienterade ledargestalter Willy Brandt och Olof Palme, med beslutsamhet Socialistinternationalen ut ur den politiska koma som den befann sig i under 70-talets mitt och fram till den livaktiva organisation som den är idag.

Denna dramatiska metamorfos, som inte blott väckte Socialistinternationalen ur den djupa Törnrosasömnens utan även innebar en markant radikaliserings av dess politiska budskap, var möjlig tack vare de politiska och organisatoriska talanger som fanns tillgängliga framför allt hos SPD och SAP. Ytterligare en fördelaktig egenskap i dessa och liknande sammanhang har varit de omfattande ekonomiska resurser som dessa partier förfogar över, och som har varit värdefulla för det praktiska genomförandet av de internationella aspirationerna inom och utom Socialistinternationalen. Den ekonomiska och organisatoriska assistans som kom det spanska (PSOE) och det portugisiska (PS) socialistpartiet till godo i för dessa partier kritiska politiska skeden har exempelvis inte gått obemärkt förbi i den internationella gemenskapen. Med sådana insatser har SAP effektivt befestat sin ställning som en socialistisk "stormakt", i stånd att bistå ideologiska fränder när så anses behövligt.

"Europeiskt ghetto"

I Socialistinternationalen är denna svenska position särskilt solid. Detta kan också utan vidare sägas vara fallet med den allmänna europeiska situationen. Trots sitt vid detta laget imponerande medlemskap (med 47 medlemspartier förutom 23 konsultativa partier och 3 "fraternal" respektive 9 "associated" organisationer), vilket är resultatet av ett synnerligen medvetet försök att bredda Internationalens medlemsmässiga och geografiska spännvidd, befinner sig det avgörande politiska inflytandet i Socialistinternationalen fortfarande i högsta grad i europeiska händer. Willy Brandts omfattande nyorientering av Internationalen må, bland mycket annat, ha lett till den avsedda "internationaliseringen av Internationalen" så till vida att antalet medlemsländer från framför allt Tredje Världen väsentligen ökat. I det avseendet har Socialistinternationalen förvisso brutit sig ur det tidigare "europeiska ghattot". Men någon demokratisk spridning av också *inflytandet* inom Internationalen har knappast ägt rum i samband med det vidgade medlemskapet. Trots att t ex den till synes oändliga raden av vicepresidenter numera inkluderar sådana Tredje Världen-namn som Ungo, Diouf och Manley, och trots att chilensen Luis Ayalá nu är Assistant General Secretary, är det hos den "lilla Internationalen", d v s den handfull av stora och inflytelserika europeiska socialistpartier till vilka räknas SAP, som den politiska makten återfinns. Socialistinternationalens många kommittéer och studiegrupper uppvisar samma mönster av konstant europeisk dominans, möjligen kompletterad med ett eller annat namn från Tredje Världen

(då huvudsakligen från Latin – och Centralamerika, en världsdelen av stor numerisk signifikans i Internationalen), eller från andra länder utanför den europeiska kontinenten. Den majoritetsställning inom Socialistinternationalen som de utomeuropeiska socialistpartierna har uppnått på 80-talet återspeglas således inte i termer av faktiskt politiskt inflytande. Det europeiska intresset för Tredje Världen har visat sig vara huvudsakligen som en arena för politiska initiativ; knappast som en jämbördig politisk partner.

Denna europeiska dominans har, som vi sett, sitt ursprung i en historisk, ekonomisk och organisatorisk situation inom vilken vissa partier besitter mer fördelaktiga positioner än andra för att kunna etablera sig på ledarplatser också vad det gäller de kollektiva strävandena. Socialistinternationalens nya ansikte, som en politiskt synnerligen aktiv, ideologiskt radikaliserad och medlemsmässigt mer vidsträckt organisation, är, som nämnts, resultatet av de förenade och högst målmedvetna krafterna inom tre sådana europeiska partier. Dessa krafter var Willy Brandt, som alltsedan 1976 är Internationals oomstridd president, i sällskap med Olof Palme och i en något mindre påtaglig närvaro (med undantag för Mellanösternfrågor) av Bruno Kreisky. Framför allt de partier som företräds av de båda tidigare har effektivt befäst sin ställning som centrala för det politiska arbetet inom Socialistinternationalen.

Tysk-svensk dominans

Som det större av partierna, och som innehavare av den viktiga presidentposten, är SPD också det som är mest ton-

givande i Socialistinternationalen. Men SPD:s dominans inom organisationen har inte, liksom inte heller den som utövas av SAP, alltid setts med de mest förstående ögon från medlemspartier av mindre betydelse. Inte sällan har Brandts utövande av presidentskapet gett intrycket av att Socialistinternationalen uppfattas som en gren av SPD. Några avsikter att minska den tyska kontrollen av Internationalen föreligger knappast från SPD:s sida; tvärtom. Inte heller SAP, vars egna inflytande knappast kan betraktas som ringa, har

---

Inte sällan har Brandts utövande av presidentskapet gett intrycket av att Socialistinternationalen uppfattas som en gren av SPD.

---

förblivit opåverkat av den tyska inställningen till förhållandet mellan Internationalen och SPD. Mest besvärande blev sitsen för Bernt Carlsson, förre generalsekreteraren i Socialistinternationalen, som nyligen omkom. Han avgick (alt. tvingades avgå) 1983 som en följd av sin motvilja mot att betraktas som en hantlangare åt de tyska socialdemokraterna. Carlsson och Brandt visade sig ha helt olika visioner för Socialistinternationalen. SPD föredrar ett svagt sekretariat men en desto starkare president – och att den månatliga publikationen, *Socialist Affairs*, begränsar sig till att presentera Socialistinternationalens officiella perspektiv på politiska frågor. Det tämligen självständiga debattorgan som tidskriften utvecklades till med Carlssons goda minne var alls inte vad SPD hade i tankarna. Det är också SPD:s uppfattning att Internationals högkvarter, nu beläget i London och med mycket

ringa betydelse, istället borde befinna sig i Bonn (och då i en mer kraftfull skepnad än vad som nu är fallet). Med finländaren Pentti Vänanen som ny generalsekreterare har vad som från tyskt håll menas vara den eftersträvansvärda balansen mellan president och sekretariat återupprättats, samtidigt som Nordeuropas särskilda status i organisationen än en gång bekräftats.

I den allmänna europeiska dominansen är den svensk-tyska kontrollen således speciellt påtaglig. Bland övriga europeiska partier, av vilka franska PS och spanska PSOE är några av de mest framträdande, saknas emellertid ett till synes naturligt namn. Brittiska Labour Party ingår bland medlemsländerna i Socialistinternationalen, men återfinns på en tämligen obetydlig plats. Medan småstaten Sveriges representant är en stormakt i Socialistinternationalen, är stormakten England en relativ småaktör. Det senare förhållandet kan relateras till den tyska närvaron.

Socialistinternationalens återuppståndelse efter andra världskriget var resultatet av ett engelskt initiativ. Men Labour kände tveksamhet mot att inkludera också representanten för den besegrade tyska makten i den nya organisationen, och denna avvisande hållning skulle visa sig vara början på en lång och bitter rivalitet mellan de två stormaktspartierna. SPD avgick med segern i denna maktkamp och etablerade sig raskt som det ledande partiet i Internationalen medan det besegrade Labour retirerade till en betydligt mera marginell position. Att Socialistinternationalens högkvarter är beläget i London är en påminnelse om den engelska insatsen för att åter blåsa liv i organisationen efter kriget, men dess begränsade be-

tydelse är en tydlig fingervisning om det engelska partiets faktiska ställning i Internationalen. Bidragande till den engelska ställningen i Internationalen har även varit Labours avvaktande attityd gentemot det huvudsakligen kontinentala arrangemang som Socialistinternationalen utgör och som engelsmännen av naturliga skäl känner sig något främmande inför.

Medan den engelska närvaron är mer begränsad än vad som hade kunnat väntas har andra europeiska partier avancerat fram till ledande positioner inom Socialistinternationalen under det senaste årtiondet. Istället för en jämnare fördelning av inflytandet mellan partier från olika kontinenter, mellan Nord och Syd i globala termer, har det skett en spridning av politiskt inflytande inom Europa. Enbart genom införlivandet av främst spanska PSOE och portugisiska PS i "lilla Internationalen" kan Syd sägas ha inkluderats i de betydelsefullas led i Socialistinternationalen. Dessa båda partier, vars egna existens och inrikespolitiska ställning i mycket är ett resultat av den tidigare nämnda assistansen från de nordeuropeiska broderpartierna, är nu väl integrerade i det europeiska maktblocket i Socialistinternationalen. Inte minst kan detta konstateras om det spanska partiet, vars ledare och premiärminister Felipe Gonzalez har kommit att betraktas som Brandts trolige efterträdare den dag den senare väljer att stiga ner från presidentskapet.

Den europeiska dominansen, och inte minst den som utövas av SAP och SPD, återfinns på samtliga plan i den socialistiska gemenskapen. Ett effektivt instrument för att etablera och upprätthålla kontroll är oftast ekonomiska bidrag.

Även i det avseendet är dessa partier ledande inom Socialistinternationalen, med SPD som främste finansiär med bidrag 1983 på 66 000 engelska pund (till en total budget på 440 000 pund, av vilka medlemsbidrag utgjorde 373 000 pund). Strax därefter kommer det svenska socialdemokratiska partiet, som samma år betalade 40 000 engelska pund till Socialistinternationalen, medan ett annat småstatsparti, österrikiska SPÖ, kom på tredje plats med 39 000 pund. Dessa siffror överensstämmer (trots sin relativa blygsamhet) således väl med den politiska vikt som dessa partier har, och inte minst hade vid den av Brandt-Palme-Kreisky ledda omorganisationen 1976. Som jämförelsepunkt kan nämnas att ett annat stort europeiskt parti, franska PS, betalade den i detta sammanhanget tämligen modesta summan av 13 200 pund, medan engelska Labour bidrog med 17 500 och det spanska socialistpartiet med 12 000 pund. För partier av ringa politisk betydelse, som libanesiska PSP, eller för att välja ett än mer talande exempel, FVP från Övre Volta, kan noteras synnerligen anspråkslösa finansiella bidrag, à 20 pund var.

Utlopp för radikalism

Det svenska partiets internationella engagemang kan förefalla mindre självklart, givet landets perifera position politiskt såväl som geografiskt (av vilka förmodligen enbart det senare förhållandet skulle godtagas av socialdemokraterna själva), än det som utövas av stormaktspartier som t ex de i Västtyskland och Frankrike. Att partiet från det forna spanska imperiet hyser visst intresse för utvecklingen i La-

tinamerika har också sin historiska förklaring. Men att också svenska socialdemokrater finner det naturligt att sträcka sitt politiska engagemang till platser i alla avseenden så fjärran det egna samhället som tänkas kan är givetvis ett resultat av den socialistiska ideologins internationella perspektiv. Det finns emellertid även andra incitament än blott det praktiska verkställandet av internationell solidaritet bakom det intensiva svenska intresset för internationella spörsmål.

Få partier lär ha ett så gott självförtroende att det inte blir än bättre av att partiet agerar stormakt även om rollen bara accepteras i den egna ideologiska gemenskapen.

Inte minst har Tredje Världen, som är föremål för den överväldigande delen av det svenska intresset, gett socialdemokratin en utmärkt chans att bekräfta sin politiska radikalism efter det att årtionden av svensk välfärdspolitik av nödvändighet har lett till, och krävt, en relativt moderat domestik framtoning. Framför allt har detta varit fallet i och med välfärdstatens stagnation, d v s när marginalerna för ideologiska experiment på hemmaplan väsentligen krympt. De progressiva socialistiska idéer som inte ansetts kunna ges tillräckligt utrymme på det inrikespolitiska planet bereds desto fler möjligheter i en internationell omgivning präglad av låg politisk och ekonomisk utveckling. Mer radikala element inom socialdemokratin har därmed kunnat politiskt tillfredsställas, och har tilldelats den perfekta arenan (dessutom behagligt avlägsen den svenska scenen) för sin ideologiska överskotts-

energi. Liksom andra etablerade europeiska partier har det svenska på detta vis kunnat upprätthålla sin trovärdighet som ett vänsterparti, trots de stundtals ideologiskt mindre övertygande inrikespolitiska resultaten. De goda förutsättningar som funnits i partiet (och som vi tidigare diskuterat) för en sådan internationell politik har givetvis enbart underlättat dess genomförande.

Tredje Världen är en fördelaktig målgrupp för sådana aktiviteter, inte minst eftersom den medför få risker att inblandningen ska återgäldas. Det mestadels utvecklade stadium som de länder i vilka socialistiska insatser ansetts nödvändiga befinner sig på är solida garantier för att politiken ska bevara sin ensidiga karaktär. Det behöver knappast påpekas att det även är den bästa av grunder för att den europeiska assistansen ska medföra önskvärda resultat. De effekter som de bl a svenska åtgärderna förväntas bringa på den politiska och ekonomiska utvecklingen i länderna i fråga lär också ackompanjeras av andra, mindre direkt mätbara konsekvenser. Ett sådant resultat, av större vikt dock för de mottagande än de sändande parterna, är de kontakter som knyts och utvecklas länder, partier och personligheter emellan.

Men politiska band med den progressiva — och med vad som förväntas utvecklas till en sådan — delen av den Tredje Världen är inte utan attraktionskraft för också den givande, europeiska parten. Att befinna sig i en sändarroll kan medföra en inte oansenlig prestigeökning för partiet i fråga, bland mottagarländerna såväl som i ett socialistiskt och i ett nationellt sammanhang. En sådan position kan vara speciellt välkommen om sändar-

partiet befinner sig i oppositionsställning i det egna landet, men beviljas en möjlighet att få vad man uppfattar som sin egen centrala roll bekräftad genom de många internationella insatserna. När de politiska aktiviteterna är av mera kontroversiellt slag, som det socialistiska stödet till den nicaraguanska revolutionen (och där-efter), är en sådan legitimitet särskilt viktig och uppskattad. Få partier lär ha ett så gott självförtroende att det inte blir än bättre av att partiet agerar stormakt, om än denna roll är både synnerligen relativ och beskuren och tillika bara accepteras i den egna ideologiska gemenskapen. Behovet av legitimitet för också väl etablerade, europeiska partier ska emellertid inte underskattas. En sådan relativ stormaktsroll kan också (som kanske i det svenska fallet) utgöra en god kompensation för ett eventuellt småstatskomplex, möjligen i skuggan av en storslagen historisk bakgrund.

Europeisk nationalism

De europeiska, och däribland svenska, aktiviteterna i Tredje Världen bör även sättas in i sitt kontinentala sammanhang. En viktig aspekt av det internationella socialistiska budskapet, speciellt som det är formulerat i dagens Socialistinternationa-
l, är dess uttalade motvilja mot att acceptera den rådande supermaktshegemonin i världspolitiken. Denna motvilja kan hänföras både till en allmän mistänksamhet inte minst gentemot den västliga supermakten, men också till det egna europeiska ursprunget. Europeiska socialistpartier delar den uppfattning som kan återfinnas hos framför allt konservativa europeiska partier om den egna världs-

delens globala centralitet. Ett sätt för socialistpartierna att markera den europeiska ställningen, och det eftersträvade politiska oberoendet från respektive supermakt, är att etablera en närvaro i en del av världen där oklara supermaktsförhållande råder: en väsentlig bit av Tredje Världen. Detta är dessutom, som vi sett, den del som tveklöst är mest mottaglig för externa influenser. Här råder goda förutsättningar för en lansering av socialismen som en tredje väg för politisk och ekonomisk utveckling, jämsides de enligt denna ideologi mindre lyckade kommunistiska och marknadsekonomiska alternativen, samtidigt som Europa förmår förstärka sin internationella roll och betona sitt oberoende. Att både socialismen och Eu-

ropa är centrala för världsutvecklingen kan därmed anses bekräftat av förespråkarna för desamma.

De socialistiska intågen i Tredje Världen har stundtals tolkats också i mer kritiska termer som bör nämnas avslutningsvis. Mindre smickrande är uppfattningen att dessa aktiviteter utövas av en handfull partier som ser sig som en exklusiv klubb av välmående, utvecklade och generösa européer, i något inte helt olikt en imperialistisk anda. Hur man än väljer att se på saken — och många fler aspekter kan diskuteras — kan det konstateras att den stormaktsställning som utövas av det svenska socialdemokratiska partiet i den socialistiska gemenskapen är intressant såväl som anmärkningsvärd.